

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm

Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e.

 dos. Zaur Məmmədov
"13" fevral 2026-cı il

Fənn sillabusu:
(işçi tədris proqramı)

İxtisas: 6007010 "Zoomühəndislik"

Fakultə: "Baytarlıq"

Kafedra: "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri"

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: S/F: "Arıçılıq" Proqram "Baytarlıq və aqrar fənlər" kafedrasında (14.09.2020-ci il tarixində 01 sayılı protokol) müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Kodu: İPFS-B08

Tədris ili: (2025/2026)

Semestr: VI (yaz)

Tədris yükü: cəmi 180 saat. Auditoriyadankənar 120 saat.Auditoriya saati-60 saat (30 saat müəhazirə,30 saat laboratoriya)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrəkredit: 6 kredit

II:Müəllim haqqında məlumat:

Mühazirə:B/m.Hüseynov Tahir Talib oğlu.

Seminar:Dosent:Qarayev Vəli Xanbaba oğlu

E-mail ünvanı: huseynovtahir1967@gmail.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhər Füzuli küç.70, LDU – nun 1 sayılı tədris binası

Məsləhət günləri və saati: II gün 14⁰⁰ – 16⁰⁰

III:Təvsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Təvsiyyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

1.Əliyev E.A, Əzimov İ.M, Vəliyev U.M, Səfi N.V. "Epizootologiyavəinfeksionxəstəliklər" Bakı-2013

2.HacıQulamhüseynSultanlı "Arı xəstəliklərivəziyanvericiləri" Bakı-"Azər"-2012

3.İmaməliyev Ş. "Arıçınınqızılıensiklopediyası" "Am965" MMC-2014

4.Xudaverdi Qənbərov, Əlikram Salayev "Arı məhsulları və onların təbii müalicədə tətbiqi" Bakı-2009

5.V.Qədimov, B.Əhmədov, T.Şəmiyev "Arıçı nələri bilməlidir Bakı-2006

6.Hacı Qulamhüseyn Sultanlı Bal arıları aləmində Bakı-2007

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən prerekvizit fənn yoxdur

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI.Fənnin təsviri və məqsədi:

Arıçılıq kənd təsərrüfatının faydalı sahələrindən biri olmaqla, insanları çox qiymətli qida və müalicəvi əhəmiyyətə malik olan bal, güləm(çiçək tozcuğu),vərəmum, arı zəhəri, arı südü və mumla təmin edir. Bal arıları çiçəkli bitkilərin əvəzsiz tozlandırıcılarıdır. Arılarla ünsiyyət müşahidə qabiliyyəti yaradır, canlı təbiəti daha da yaxşı dərk etməyə imkan yaradır.

VII.Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış dərs saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı (20% - dən çox) olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılıdır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII.Qiymətləndirmə:Tələbələrə biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal-tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür,cavabı dəqiq və hərtərəflidir,
- 9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür,cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qusurlara yol verir.
- 7 bal-tələbə keçilmiş materialı başa düşür,lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir.
- 6 bal-tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var,mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal-tələbənin cavabı qismən doğrudur,lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.
- 3 bal-tələbənin mövzudan xəbəri var,lakin fikrini əsaslandırə bilmir.
- 1-2 bal-tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal-suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır.Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX.Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X.Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, laboratoriya 30saat Cəmi: 60saat

№	Keçirilən mühazirə mövzularının məzmunu	Saat	
		Müh.	Tarix
1	Mövzu 1.Giriş. Arıçılığın tarixi, predmeti, məqsədi, müasir vəziyyəti və gələcək inkişaf perspektivləri. Plan: 1.Arıçılığın xalq təsərrüfatında rolu 2.Azərbaycan arıçılığının qısa inkişaf tarixi 3.Bal arılarının xüsusiyyətləri 4.Arıların saxlanmasıda baytar-sanitar qaydaları Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	

2	Mövzu 2.Arı ailəsinin biologiyası. Plan: 1.Arı ailəsinin tərkibi 2.Arının bədən quruluşu 3.Ana arı 4.İşçi arılar 5.Erkek arılar Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	
3	Mövzu 3.Arı pətəkləri,arıxana inventarları və tikililəri. Plan: 1.Arixanaların təşkili 2.Arı pətəklərinin yerləşdirilməsi üçün sahənin seçilməsi 3.Arıların alınması və daşınması 4.Arı ailəsinin şan və yem tələbatı Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	
4	Mövzu 4. Arılara qulluq etmənin texnologiyası və arıçılıq məhsullarının istehsalı. Plan: 1.Bal arılarına qulluq qaydaları 2.Arixanada yaz işləri 3.Arixanada yay işləri 4.Arixanada payız işləri 5.Arixanada qış işləri Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	
5	Mövzu 5. Arıların yetişdirilməsi və damazlıq işi. Plan: 1.Arı ailələri ilə rəftar qaydaları 2.Arı ailəsinə baxışın təşkili 3.Ana arının yetişdirilməsi 4.Arıların çoxalması və inkişafı 5.Arı ailəsinə yeni ana verilməsi 6.Arılarda beçəvermə 7.Arıların cinsləri Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	
6	Mövzu 6. Arının daxili orqanları Plan: 1. Arının həzm orqanları 2.Arının qan dövranı orqanları 3. Arının tənəffüs orqanları 4. Arının çoxalma orqanları Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	
7	Mövzu 7. Arılar üçün yem bazası və arı məhsulları Plan: 1. Bal verən göyerti ağaclar 2. Çiçək tozu verən ağaclar 3. Arılar üçün su 4. Arılar üçün toz yemi 5. Bal, mum və vərəmum 6. Şan və qovu 7. Duru və qatı şərbət 8. Baldan qayrılan sirkə 9. Baldan qayrılan doşab Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	

8	<p>Mövzu 8.Şan və mum haqqında faydalı məlumatlar</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Məftilli ramkalara süni şan çəkmək 2. Ramkalara qəderindən az süni şan çəklməyin zərəri 3. İkinci mərtəbə ramkalarına süni şan çəkmək qaydası <p>Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)</p>	2	
9	<p>Mövzu 9. Beçələr və beçə zamanı görüləcək işlər</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Beçəyə veriləcək ramka miqdarı 2. Beçə təknəsinə ramka düzmək 3. Dadan – blatt ailəsindən süni usullar: Beçə ayırmaq 4. Kötük ailəsindən süni usulla beçə ayırmaq 5. Beçələr və beçə zamanı görüləcək işlər 6. Beçə verəcək ailələr, beçenin çıxma qaydası <p>Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)</p>	2	
10	<p>Mövzu 10. Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin törədiciyi və onun bioloji xarakteristikası 2.Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin əsas epizootoloji xüsusiyyətləri 3.Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin gedişi və simptomları 4.Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyində patoloji-anatomik dəyişikliklər 5.Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin diaqnozu 6.Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin profilaktikası <p>Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)</p>	2	
11	<p>Mövzu 11. Arılarda Avropa çürüməsi xəstəliyi.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin törədiciyi və onun bioloji xarakteristikası 2.Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin epizootoloji xüsusiyyətləri 3.Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin gedişi və simptomları 4.Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyində patoloji anatomik dəyişikliklər 5.Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin diaqnozu 6.Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin profilaktikası <p>Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)</p>	2	
12	<p>Mövzu 12.Arılarda Viruslu iflic xəstəliyi</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Arıların viruslu iflic xəstəliyinin törədiciyi və onun bioloji xarakteristikası 2.Arıların viruslu iflic xəstəliyinin epizootoloji xüsusiyyətləri 3.Arıların viruslu iflic xəstəliyinin gedişi və simptomları 4.Arıların viruslu iflic xəstəliyində patoloji anatomik dəyişikliklər 5.Arıların viruslu iflic xəstəliyinin diaqnozu 6.Arıların viruslu iflic xəstəliyinin profilaktikası <p>Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)</p>	2	
13	<p>Mövzu 13.Arıların Salmonellyoz xəstəliyi.</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin törədiciyi və onun bioloji xarakteristikası 2.Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin epizootoloji xüsusiyyətləri 3.Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin gedişi və simptomları 4.Arıların Salmonellyoz xəstəliyində patoloji anatomik dəyişikliklər 5.Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin diaqnozu 6.Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin profilaktikası <p>Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)</p>	2	

14	Mövzu 14. Arıların yoluxmayan xəstəlikləri Plan: 1. Arıların yoluxmayan xəstəlikləri: (may və ishal xəstəlikləri) 2. Arılarda zəhərlənmələrə qarşı aparılan mübarizə tədbirləri 3. Arıxanalarda istifadə olunan avadanlıqların dezinfeksiyası 4. Arıxanalarda görülən tədbirlər Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	
15	Mövzu 15. Arının düşmənləri, parazitləri və zərərvericiləri Plan: 1. Arıqapan 2. Göyül və qurd arı 3. Arı biti və mum güvesi Mənbə(1;2;3;4;5;6;7)	2	
Cəmi:		30 s.	

No	Laboratoriya	saat	tarix
1	Mövzu 1. Arıçılığın xalq təsərrüfatında rolu	2	
2	Mövzu 2. Arı ailəsinin tərkibinin öyrənilməsi	2	
3	Mövzu 3. Arıxanaların təşkili	2	
4	Mövzu 4. Bal arılarına qulluq qaydaları	2	
5	Mövzu 5. Ana arının yetişdirilməsi	2	
6	Mövzu 6. Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin epizootologiyası, diaqnostikası və mübarizə tədbirləri.	2	
7	Mövzu 7. Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin epizootologiyası, diaqnostikası və mübarizə tədbirləri.	2	
8	Mövzu 8. İkinci mərtəbə ramkalarına süni şan çəkmək qaydası	2	
9	Mövzu 9. Beçələr və beçə zamanı görüləcək işlər	2	
10	Mövzu 10. Arılarda zəhərlənmələrə qarşı aparılan mübarizə tədbirləri	2	
11	Mövzu 11. Arıların viruslu iflic xəstəliyinin epizootologiyası, diaqnostikası və mübarizə tədbirləri	2	
12	Mövzu 12. Arıxanalarda istifadə olunan avadanlıqların dezinfeksiyası	2	
13	Mövzu 13. Arıxanalarda görülən tədbirlər	2	
14	Mövzu 14. Arı biti və mum güvesi	2	
15	Mövzu 15. Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin epizootologiyası, diaqnostikası və mübarizə tədbirləri.	2	
Cəmi:		30 s	

XI. Fənn üzrə tələblər:

Azərbaycan arıçılığı qədim tarixə malikdir. Tələbələrə ana arı, işçi və erkək arılar haqqında məlumat vermək, arı xəstəliklərinin müalicəsi barədə məlumatlandırmaq vacibdir. Arı cinslərini fərqləndirmək, arı ailələrinə qulluq edilməsi, arıxanaların təşkil edilməsini tələbələrə öyrətmək.

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- müəhazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar;
- təqdimatlar, müzakirələr;
- müstəqil iş/araşdırma (məsələn, praktiki nümunələrlə iş);
- problemlərlə əsaslanan tədris;
- sahə işləri;
- qrup qiymətləndirilməsi;

Təhsildə nəzəriyyə və praktiki təlim arasında tarazlıq gözlənilməlidir. Əsas diqqət əmək bazarının dəyişən ehtiyaclarına uyğun olaraq praktiki bacarıqların gücləndirilməsinə yetirilməlidir.

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Arı ailəsinin biologiyasını bilmək.
- Bal arılarına qulluq qaydaları və arıların xəstəliyinin epizootologiyası, diaqnostikası və mübarizə tədbirlərini bilmək lazımdır.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. I.Kollokvium sualları:

1. Arıçılığın xalq təsərrüfatında rolu
2. Azərbaycan arıçılığının qısa inkişaf tarixi
3. Arı ailəsinin tərkibi
4. Arının bədən quruluşu
5. Arıxanaların təşkili
6. Arı pətəklərinin yerləşdirilməsi üçün sahənin seçilməsi
7. Bal arılarına qulluq qaydaları
8. Arıxanada yaz işləri
9. Arı ailələri ilə rəftar qaydaları
10. Arı ailəsinə baxışın təşkili
11. Arının həzm orqanları
12. Arının qan dövrəni orqanları
13. Bal verən göyərti ağaclar
14. Çiçək tozu verən ağaclar
15. Məftilli ramkalara süni şan çəkmək

II. Kollokvium sualları:

1. Ramkalara qədərindən az süni şan çəkilməyin zərəri
2. Beçəyə veriləcək ramka miqdarı
3. Beçə təknəsinə ramka düzmək
4. Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin törədici və onun bioloji xarakteristikası
5. Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin əsas epizootoloji xüsusiyyətləri
6. Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin törədici və onun bioloji xarakteristikası
7. Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin epizootoloji xüsusiyyətləri
8. Arıların viruslu iflic xəstəliyinin törədici və onun bioloji xarakteristikası
9. Arıların viruslu iflic xəstəliyinin epizootoloji xüsusiyyətləri
10. Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin törədici və onun bioloji xarakteristikası
11. Arıların Salmonellyoz xəstəliyinin epizootoloji xüsusiyyətləri
12. Arıların yoluxmayan xəstəlikləri: (may və ishal xəstəlikləri)
13. Arılarda zəhərlənmələrə qarşı aparılan mübarizə tədbirləri
14. Arıxanalarda istifadə olunan avadanlıqların dezinfeksiyası
15. Arı biti və mum güvəsi

XVI. İmtahan sualları:

1. Arıçılığın xalq təsərrüfatında rolu
2. Azərbaycan arıçılığının qısa inkişaf tarixi
3. Bal arılarının xüsusiyyətləri
4. Arıların saxlanması baytar-sanitar qaydaları
5. Arı ailəsinin tərkibi
6. Arının bədən quruluşu
7. Ana arı

8. İşçi arılar
9. Erkək arılar
10. Arıxanaların təşkili
11. Arı petəklərinin yerləşdirilməsi üçün sahənin seçilməsi
12. Arıların alınması və daşınması
13. Arı ailəsinin şan və yem tələbatı
14. Bal arılarına qulluq qaydaları
15. Arıxanada yaz işləri
16. Arıxanada yay işləri
17. Arıxanada payız işləri
18. Arıxanada qış işləri
19. Arı ailələri ilə rəftar qaydaları
20. Arı ailəsinə baxışın təşkili
21. Ana arının yetişdirilməsi
22. Arıların çoxalması və inkişafı
23. Arı ailəsinə yeni ana verilməsi
24. Arılarda beçəvermə
25. Arıların cinsləri
26. Arının həzm orqanları
27. Arının qan dövrəni orqanları
28. Arının tənəffüs orqanları
29. Arının çoxalma orqanları
30. Bal verən göyərti ağaclar
31. Çiçək tozu verən ağaclar
32. Arılar üçün su
33. Arılar üçün toz yemi
34. Bal, mum və vərəmum
35. Şan və qovu
36. Duru və qatı şərbət
37. Baldan qayrılan sirkə
38. Baldan qayrılan doşab
39. Məftilli ramkalara süni şan çəkmək
40. Ramkalara qədərindən az süni şan çəklməyin zərəri
41. İkinci mərtəbə ramkalarına süni şan çəkmək qaydası
42. Beçəyə veriləcək ramka miqdarı
43. Beçə təknəsinə ramka düzmək
44. Dadan – blatt ailəsindən süni usullar: Beçə ayırmaq
45. Kötük ailəsindən süni usulla beçə ayırmaq
46. Beçələr və beçə zamanı görülməli işlər
47. Beçə verəcək ailələr, beçənin çıxma qaydası
48. Arıların Amerika çürüməsi xəstəliyinin törədiciyi və onun bioloji xarakteristikası
49. Arıların yoluxmayan xəstəlikləri: (may və ishal xəstəlikləri)
50. Arıların Avropa çürüməsi xəstəliyinin gedişi və simptomları

S/F: "Arıçılıq" fənninin sillabusu 6007010 "Zoomühəndislik" ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq olunmuşdur. (13 fevral 2026 -cı il protokol № 11)

Fənn müəllimi: b/m.T.T.Hüseynov

Kafedra müdiri: dos.R.M.Bilalov